

John Dons

Je krijgt te horen dat je lot onontkoombaar is en dat je zult worden gefusilleerd. Hoe breng je dan je gemoed tot rust. John Dons volgde zijn passie en maakt in de bunkercellen van Kamp Amersfoort zijn laatste schilderij met de schilderspullen van kampbewaker en 'goede nazi' Willy Engbrocks -die amateur-kunstschilder was. Dat schilderij is 75 jaar na dato weer terug in het Kamp. Over John Dons, de Oranjewacht en over hét schilderij gaat onderstaande.



John was op 26 februari 1915 geboren in Utrecht in een protestants gezin. Portretteren en kunstschilderen had hij "voortreffelijk" (uit brief van medegevangene Dick Boerrigter 3 juli 1942 uit het Kamp) in de vingers. Nadat nazi-Duitsland op 10 mei 1940 ons land was binnen gevallen, werd John lid van De Oranjewacht; één van de eerste landelijke verzetsorganisaties. Op 29 maart 1941 werd hij gearresteerd bij het bergen van wapens en vastgezet in het Oranjehotel te Scheveningen waar al een groot aantal Oranjewachters vastzat want de organisatie was door de nazi's opgerold.

In een proces najaar 1941 kregen 45 Oranjewachters als uitspraak: drie doodstraf, de meeste anderen (levens)lang tuchthuis en enkelen gevangenis of vrij. De bezetter wilde meer ter dood veroordeelden en eiste revisie. In afwachting daarvan werden de tot tuchthuis veroordeelden naar Kamp Amersfoort gebracht. Zo ook John Dons eind maart 1942.

John kwam in de ziekenboeg van het Kamp. Hij tekende er Titus Brandsma, collega-Oranjewachters en ook nazi's: "Zo gaat Dons er ook hoe langer hoe slechter uitzien; hij is een open T.B-lijder en loopt in beugels. Ik geloof nooit dat hij zo'n leven vol kan houden. Gelukkig wordt hij -dankzij zijn geweldige tekenprestaties- goed behandeld! Hij doet niets anders dan portretten maken van de hogere en minder hogere Germanen..." (uit dagboek Dirk Willem Folmer d.d. 9 april 1942).

9 juli 1942.

De uitspraak in de revisie was doodvonnis voor niet drie maar negen mensen waaronder John. De andere acht zijn Piet Hoefsloot (oprichter), Frans Heinekamp (mede-oprichter), Dick Boerrigter, Leo Twijnstra, Eddy van den Berg, dhr. Maertens, dhr. Van der Ploeg, Peter van de Weijer. John hoorde dit op 7 juli 1942 's avonds van Engbrocks en maakte 's avonds en 's nachts hét schilderij; vol symbolen zoals bollenvelden in de kleuren van de Nederlandse vlag en dan in andere volgorde.

Op woensdagmiddag 8 juli 1942 werden de negen overgebracht naar de Utrechtse gevangenis aan het Wolvenplein. John schrijft in zijn laatste brief aan zijn vader: "bang ben ik niet" en eindigt met "tot ziens". Op donderdagochtend 9 juli 1942 vroeg worden allen in Fort Rhijnauwen in Bunnik gefusilleerd. Op die plek staat een monument. De namen komen later ook op de Erelijst der Gevallenen zoals die op Binnenhof 1a in Den Haag ligt. John is 27 jaar geworden. Direct na hun dood zijn de strijders gecremeerd in Velsen en hun urnen op naam (!) gebracht naar de begraafplaats in Osnabrück waar die begin 1952 door het Rode Kruis worden gevonden. John wordt 5 februari 1952

bijgezet in het familiegraf op de 1^e Algemene Begraafplaats (nu Soestbergen) te Utrecht. De andere acht hun urn wordt begraven in hun woonplaats of op de Erebegraafplaats te Loenen.

Het schilderij.

Bewaker Willy Engbrocks kreeg naar eigen zeggen het schilderij van John en hangt het thuis op tot begin 1970 Rik Valkenburg hem ontmoet voor het boek Mens in haatuniform over Willy. Naar aanleiding van die ontmoeting brengt Willy het schilderij naar broer Hans van John Dons. Een emotionele gebeurtenis. De overhandiging krijgt veel pers aandacht en kampbeul Kotälla leest in de Koepelgevangenis te Breda in Trouw er over en typt een brief op poten naar Engbrocks waarin hij aangeeft dat Willy handelde in strijd met de kampregel dat geen geschenken van gevangenen mogen



worden aangenomen... Nabestaanden van Hans Dons hebben het schilderij begin 2017 overgedragen aan Kamp Amersfoort. Het levensbeschouwelijke programma Kruispunt wijdde er haar uitzending geheel aan op 30 april 2017. In juli 2017 wordt het tijdelijk tentoongesteld met andere zaken die herinneren aan John en, voor zover mogelijk, aan andere Oranjewachters. M.n. Piet Hoefsloot en Dick Boerrigter. Tekeningen die John van hen maakte in het Kamp worden dan ook tentoongesteld.